

Att leva i katekesen - om katekesmeditation

Ordet katekes är ett belastat ord och uppfattas ofta som enbart kunskapstillägnelse och utantilläsning. När det gäller innehållet torde många tankar gå endast de tio budorden. Mot den här bakgrunden finner jag det väsentligt att lyfta fram andra synvinklar på användningen av katekesen. Man kunde tala om att leva i katekesen eller att leva i en katekesmeditation.

Men ordet katekes kan man mena flera saker.¹ Katekesen har under tiderna lopp varit en beteckning för dopundervisning, det kan syfta på den undervisningens innehåll och för det tredje beteckna själva boken. När jag nu talar om katekes så menar jag i första hand katekesbokens innehåll, men ibland också bara själva boken.

1. Katekesen innehåller fornkyrkans sammanfattning av det primära.

I förordet till katekesen kan man läsa att ”de tio buden, trosbekännelsen och Fader vår utgör katekesens kärna”. En jämförelse mellan den lutherska kyrkans katekes och församlingslivet i urförsamlingen (Apg 2:42) visar att katekesen förvaltat det urkyrkliga arvet väl.

- a. *apostlarnas undervisning* – den undervisningen sammanfattades redan under det andra århundradet i den *apostoliska trosbekännelsen*. Redan innan det var klart vilka skrifter den nytestamentliga kanon skulle innehålla hade kyrkan alltså sammanfattat det allra viktigaste i den kristna tron
- b. *den inbördes hjälpen (Bibel 2000), gemenskapen (Folkbibeln)*. I den grekiska grundtexten finns ett innehållsmässigt rikt ord, ”koinonia”, som uttrycker gemenskap och delaktighet; det handlar om det kristna sättet att leva – formulerat redan i *de tio budorden*.
- c. *brödsbrytandet* – syftar på *nattvarden* som var och är en viktig samlingspunkt och andlig källa för den kristna gemenskapen.
- d. *bönerna* – i apostlagärningarna 2:42 handlar det troligtvis om att iaktta de judiska bönetiderna, som utgjorde en del av urförsamlingens böneliv. Redan i den fornkyrkliga skriften Didache (8:2) framkommer att man bad *Fader vår* vid dessa bönetider och tidigt började man kalla Herrens bön för Bönen med stort B, som sammanfattade allt det väsentliga i bönelivet.²

Den trosverklighet som fanns i urkyrkan, följdes upp i fornkyrkan. Augustinus talade om den uppbyggelsens ordning (*ordo aedificationis*), som där fanns: ”Först tron på Gud som den är sammanfattad i trosbekännelsen (trosregeln) och därefter mönstret för sann bön, Fader vår. Det är den fornkyrkliga katekesen med dess två huvudstycken.”³ Som jämförelse kan nämnas att Luther talade om trosbekännelsen och Fader vår som de två klenoderna. Redan en flyktig genomgång av vår nya katekes visar att den är uppbyggd utifrån de centrala element som framkommer i beskrivningen av det urkyrkliga livet. Det urkyrkliga arvet har, som redan nämnts, bevarats väl. Det är inte att undra på att det är just de tio budorden (dekalogen), trosbekännelsen och Fader vår som har en så central funktion. I dessa byggstenar finns hela den kristna frälsningshistorien beskriven. Dekalogen leder till syndabekännelse, som leder till behov av det som trosbekännelsen innehåller, vars innehåll i

---

¹ Poutiainen, Uudistuva kristinoppi, 1994, 11

² Salo B, Livets språk, Böneteologi och bönepraxis utgående från Fader Vår- bönen. Synodalavhandling för Borgå stift. (2:a uppl) 1998, 13

³ Braw, Åter till Gud, 1994, 18

sin tur föder bön. Moses- Kristus - Anden.⁴ Luther skriver i sin stora katekes att ”i dessa trenne stycken innefattas kort, enkelt och enfaldigt allt vad vi har i den heliga Skrift”.⁵

2. Katekesen - de kristnas lära, liv, vishet och konst

Katekesen lyfter alltså fram vad som är utmärkande för en kristen gemenskap. Men detta är bara början. Tyvärr har ofta katekesanvändningen stannat här. I katekesens klassiska ”vad är det?” har betoningen så starkt funnits på ”vad” att hela processen ofta avstannat. Katekesen har blivit enbart dogmatik istället för spiritualitet. En betoning på ”är” leder däremot till att man frågar sig vad buden och trosbekännelsen betyder. Luthers intention med katekesen var mycket mer än att den enbart skulle ge kunskap. I företalet till stora katekesen skriver han att ”de kära fäderna och apostlarna har sammanställt vad som är de kristnas *lära, liv, vishet och konst*”.⁶ Han ser alltså inte katekesen enbart som ett lärostoff utan som ett livsmaterial. Luther är själv ett fint exempel på hur man kan leva i detta. I katekesen finns hans förslag till morgon- och aftonbön med trosbekännelsen, buden, Fader vår och korstecknet som bärande element. I förordet till nämnda stora katekes berättar han om hur han läser och upprepar, även högt ord för ord, om morgonen och annars när han har tid, de tio buden, trosbekännelsen och Fader vår. Han konstaterar att han trots det bara är ett barn och en lärjunge i katekesen och gärna är det.⁷

Fader vår

Inte minst i sin skrift till sin barberare om ”ett enkelt sätt att bedja, till en god vän” beskriver han på ett personligt sätt hur han lever i katekesen.⁸ Luther berättar i denna lilla skrift om hur han när hjärtat är kallt och ovilligt att be, kopplar på ”hjärtats motorvärmare” och som ett barn läser buden, trosbekännelsen och något ord av Kristus och Psaltarpsalmer för att sedan be utifrån Fader vår. Efter att ha gett exempel på hur man kan be utifrån varje delbön säger han att han inte binder sig till samma ord varje gång. Han skriver att troshjärtat kan utsäga verkligheten i de böneämnen Jesus ger på många olika sätt. Det händer ofta, berättar han, att han vid en delbön i Fader vår kommer ”att spatsera i så rika tankar att han låter de övriga anstå” och han fortsätter: ”Och när sådana rika tankar kommer skall man låta de andra bönerna vara och ge rum för dessa tankar och i stillhet lyssna ty då predikar den helige Ande själv. Och ett ord av honom är långt bättre än tusen av våra böner”. Och han tillägger att han har lärt sig mer av en bön, än han kunnat få ut av mycket läsande. Luther hade haft en tid i sitt liv när han inte fann något värde i Fader vår utan sett den som en fiende och tillika med många använt den på ett sådant slentrianmässigt sätt så att den, med hans ord, blivit ”kristenhetens största martyr”.⁹ Han nämner i Kyrkopostillan att livet själv lärde honom att upptäcka innehållet i och bruket av Fader vår.¹⁰

Buden

På samma sätt som Fader vår öppnar när sig när man använder den och inte bara läser den så sker också med buden, som får flera funktioner. Buden är inte enbart lag utan innehåller också evangelium. Som exempel kan nämnas första budet, som utsäger att Gud vill vara vår Gud, vi behöver inga andra gudar och skall därför inte heller ha andra gudar. Luther går igenom ett

---

⁴ Relaterat i Poutiainen, 1994, 17

⁵ SKB, 1969, 388

⁶ SKB, 1969, 288

⁷ SKB, 1969, 282

⁸ Luther, Kuinka rukoilla ystäväni, 1995. Skriften borde översättas till svenska.

⁹ Luther, 1995, 27

¹⁰ Luther, Kyrkopostilla I, 1987, 57

bud i gången, han visar på de gåvor och den Guds godhet som ligger bakom varje bud, han tackar Gud för dessa hans gåvor, han bekänner hur han brustit och ber i linje med budet. Hans budmeditation kan sammanfattas på följande sätt:

Vad säger budet? - Buden ger undervisning - Lärobok
Buden innehåller evangelium - Buden för över i tacksägelse - Sångbok
Buden visar att vi har syndat - Buden leder till syndabekännelse - Skriftermålsbok
Man leds till att följa buden - Buden leder till bön - Bönbok¹¹

Trosbekännelsen

Trosbekännelsen behandlas inte i nämnda skrift, ”eftersom det då inte skulle bli något slut”, som Luther skriver. Man kan ana sig till vad han menar. Trosbekännelsen, *credo*, är ju innehållsmässigt så rik. Vi bekänner vår tro på Gud som är hos oss (julen), för oss (påskan) och i oss (pingsten). Den är en lärobekännelse. Men den är även en lovsång över och proklamation till Guds person och handlande. Den fungerar som en bekännelse till Gud, men också som en bekännelse inför andra människor, den är gemenskapsbefrämjande och samtidigt avgränsande mot alla destruktiva krafter. Trosbekännelsen kan även fungera som en bön om att få växa i tro på Gud som Fader, Son och helig Ande.

Man kan vara av många olika åsikter vad gäller vår nya katekes. Jag finner att en av fördelarna med den nya är att den är upplagd på ett sådant sätt att den kan hjälpa oss tillbaka till katekesens ursprungliga syfte. De utläggande delarna kan långt läsas, inte enbart som torra dogmatiska fakta (sann dogmatik är för övrigt aldrig torr), utan som en del av en andakt, en linje, som biskop Erik Vikström vidareutvecklat i sin bok *Innantill*.¹²

Katekesmeditation - vad är det?

Katekesmeditation innebär att integrera katekesens kärna, det vill säga trosbekännelsen, buden och Fader vår i det dagliga livet. Det handlar både om att ta del av dess innehåll (inleva det) och att leva i dess innehåll (utleva det). Man påminner sig och tar till sig den verklighet som trosbekännelsen utsäger om hurudan den Gud är man tror på, man låter buden sjunka in både som det evangelium som de innehåller och som den goda lag som de påbjuder och man låter Herrens bön ge de böneämne, som Jesus gett för livet.

Ju mer man lever sig in i katekesens trosverklighet, desto mera ser man av vad man äger i den treenige Guden och desto mera kan man också leva ut tron på honom. Eller som Tuomo Mannermaa sammanfattat det: Buden anger vad Gud vill med våra liv, trosbekännelsen är trons sammanfattning av vad Gud gett och Fader vår är trons tillämpning av allt detta.¹³ Tron och vardagslivet integreras i varandra.

Katekesmeditation kan till exempel innebära att

- ta vara på dess uppmaningar att morgon som kväll bekänna vem vi får tillhöra och tro på.
- be utifrån det böneutkast Jesus ger i Fader vår.
- med hjärtat ta del i församlingens gemensamma trosbekännelse och Fader vår.
- vandra igenom buden och upptäck den undervisningen de ger, tacka Gud för de gåvor som uttrycks i dem, be om förlåtelse där man syndat och be sedan i linje med det som budet säger.

---

¹¹ Luther, 1995,42; Se även Salo Livets språk,1998,37f

¹² Vikström E, 2000

¹³ Mannermaa, Pieni kirja Jumalasta,1995, 112

- i olika sammanhang som vid församlingkvällar, inför en ny skriftskoldag, i medarbetarskaran och vid sammanträden ta del i trosbekännelsen, bekänna tron och därmed lova Gud och samtidigt i proklamationen till den Treenige avgränsa oss från det som inte hör Honom till.
- enskilt och gemensamt *be* - inte snabbt läsa igenom, Herrens bön.
- gå till nattvard och använda biktens rika möjlighet.
- använda kyrkans nya blåa som andakts- och meditationsbok.
- under vardagens lopp påminna oss buden. En hjälp till detta är att konkret sätta upp budtavlor i hemmet, i arbetsrummet, i bilen etc.

Luther talade alltså om katekesen som de kristnas lära, liv, vishet och konst. Att kunna katekesen utantill är inte detsamma som att vandra i den. Vishet är inte detsamma som kunskap, men förutsätter kunskap.

Kunskap är att veta,
insikt är att förstå det man vet
vishet är att rätt tillämpa det man förstår.

Att leva i katekesen är med andra ord ett livsprojekt. För vi **tror** att Jesus Kristus, sann Gud.. tillika sann människa ..har förlossat, förvärvat och vunnit oss... *från* alla synder, dödens och djävulens våld.. med sitt dyra blod.. *för* att vi skall vara hans egna , **leva** under honom i hans rike och **tjäna** honom i evig rättfärdighet...

Boris Salo